



УДК 342.95

ПРАВОВІ ІНТЕРЕСИ ДЕРЖАВИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРНІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОЗНАКИ

Щавінський В.Р., к. ю. н.,
заступник Голови суду
Київський окружний адміністративний суд

Стаття присвячена визначенню та характерним ознакам правових інтересів держави. Основна увага приділена питанням урахування характерних ознак у рамках адміністративного судочинства.

Ключові слова: *правові інтереси, держава, адміністративне право, адміністративне судочинство.*

Статья посвящена определению и характерным признакам правовых интересов государства. Основное внимание уделено вопросам учета характерных признаков в рамках административного судопроизводства.

Ключевые слова: *правовые интересы, государство, административное право, административное судопроизводство.*

Schavinskij V.R. LEGAL INTERESTS OF THE STATE AND THEIR CHARACTERISTIC ADMINISTRATIVE-LEGAL SIGNS

The article is devoted to definition and characteristics of the legal interests of the state. The focus is on integrating the characteristic features in the administrative proceedings.

Key words: *legal interests, government, administrative law, administrative proceedings.*

Постановка проблеми. В умовах розбудови правової соціальної демократичної держави особливої ваги набуває розуміння визначення та сутності правових інтересів держави. Останні, поряд із правами, свободами та законними інтересами, можуть та повинні бути об'єктами правової взагалі та адміністративно-правової зокрема науки. Під правовими інтересами держави пропонуємо розуміти сформульовані у положеннях чинного законодавства та доктринальних документах правлячих політичних сил загальні пріоритети держави, які базуються на потребах суспільства, державній ідеології та реалізуються на практиці за допомогою апарату держави.

Виходячи з цього визначення, а також керуючись авторським розумінням сутності та призначення держави, теоретичним баченням пріоритетів держави, до характерних адміністративно-правових ознак правових інтересів держави необхідно віднести наступні:

Указані інтереси, сформульовані в положеннях чинного законодавства та доктринальних документах правлячих політичних сил. Чому саме так? Тому що чинне законодавство визначає формально обов'язкові правила поведінки учасників правових відносин, до яких, серед інших, відноситься і держава. Приміром, відповідно до статті 13 Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби:

1) забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби;

2) розробляє проекти нормативно-правових актів з питань державної служби;

3) видає у випадках, встановлених законом, нормативно-правові акти з питань державної служби, надає роз'яснення з питань застосування цього Закону та інших нор-

мативно-правових актів у сфері державної служби;

4) здійснює контроль за додержанням визначених цим Законом умов реалізації громадянами права на державну службу;

5) забезпечує визначення потреб у професійному навчанні державних службовців відповідно до вимог професійних стандартів [1].

Указане, на наше переконання, засвідчує, в чому ж полягає сформульований у чинному законодавстві державний інтерес до питань впливу держави (через центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби) на функціонування державної служби.

Що торкається доктринальних документів правлячих політичних сил, то мова йде про те, що відповідно до положень статті 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Мета статті – визначення характерних ознак і правових інтересів держави.

Виклад основного матеріалу. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Як справедливо зазначає В.Ф. Сіренко, «значний суспільний інтерес становить взаємозв'язок інтересів та конституційного принципу розподілу влад. Враховуючи, що виконавча і судова гілки влади діють від імені та на виконання закону, природно, що провідне місце серед гілок державної влади належить владі законодавчій чи парламенту» [2, с. 328]. У продовження цього зазначимо, що Верховна Рада України в умовах парламентсько-президентської республіки значною мірою визначає засади внутрішньої політики держави. Стаття 83 Основного закону держави свідчить, що у Верховній Раді України за результатами виборів і на

основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Фактично за таких умов доктринальні документи правлячих політичних сил насправді можуть вважатись «джерелом» інтересів держави і, відповідно, їх характерною ознакою.

Інтереси держави відображають пріоритети сьогодення та перспективи держави. Саме тому, говорячи у контексті адміністративного судочинства, керуючись доктриною розвитку адміністративного права та адміністративного процесу, ми стверджуємо, що інтереси держави як об'єкт захисту в адміністративному судочинстві корелюють з пріоритетами держави. Скажімо, у 2010 році світ побачив проект пріоритетних реформ модернізації України, серед важливих складників якої – бачення оновлення пріоритетів держави. Як стверджували автори, важливим елементом модернізації держави як інституту є докорінна зміна формату спілкування держави та громадян. Тому в цьому контексті ключовим завданням модернізації є забезпечення раціональної організації державних інститутів. Така раціоналізація створює умови, за яких суспільство отримує реальні можливості покращувати політичну, управлінську та судову еліти, а відтак і покращувати державну політику та розвиватися. Саме тому реформа інституційної організації держави та територіального самоврядування є найважливішим інструментом реалізації Стратегії модернізації України як такої [3]. Якщо ж ми звернемося до Кодексу адміністративного судочинства України, то, враховуючи відповідні положення даного документу, де мова йде про суб'єктів владних повноважень як позивачів (фактично про те, що торкається проблем захисту інтересів держави), можна зробити висновок, що до загальних пріоритетів традиційно відносяться:

- збалансований варіант розподілу та реалізації владних повноважень між органами публічної адміністрації;
- несуперечний підхід щодо організації делегування владних повноважень між різними суб'єктами владних повноважень;
- належне функціонування діяльності об'єднань громадян;
- правомірний режим перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні;
- охорона публічного порядку та забезпечення публічної безпеки.

Що ж торкається вимог законів, в яких (відповідно до пункту 5 частини 4 статті 50 Кодексу адміністративного судочинства України) також можуть міститись положення, які визначають випадки ймовірного виступу суб'єкту владних повноважень у якості позивача в адміністративному процесі, то їх перелік є доволі широким. Проте ключова ознака – захист публічних інтересів, які фактично презентує держава.

Ще одна обставина, на яку варто звернути увагу у контексті пріоритетів держави, – це їх залежність від глобалізації. Як справедливо зазначають С.Г. Стеценко та Л.О. Васечко,

«суб'єкт глобалізації – учасник відносин, що виникають у процесі глобалізації, наділений здатністю взаємодіяти з іншими суб'єктами, тобто вступати з ними у правові, економічні, політичні та інші відносини. Суб'єктами глобалізації можуть бути держави, державні утворення, наддержавні утворення, народи та нації, недержавні організації тощо» [4, с. 20]. Виходячи із цього, держава також є залежною від глобалізації та, являючись її суб'єктом, модернізує свої пріоритети (свої інтереси), залежно від вказаних обставин.

Загальновідомо, що потреби людини багато в чому визначають її спрямованість на реалізацію тих чи інших прав, свобод та законних інтересів у різних сферах суспільного життя. Не є виключенням і взаємозв'язок потреб людей та інтересів держави. Сукупність інтересів окремо взятих людей складає інтереси суспільства. Серед прикладів такого роду інтересів можна вказати соціальні, економічні, інформаційні, екологічні тощо. За справедливою думкою Г.В.Ф. Гегеля, «існують певні загальні потреби, такі як потреба їсти, пити, одягатися тощо, і цілком від випадкових обставин залежить те, як вони задовольняються... Уявлення, неначе людина у так званому природному стані, де вона має так звані природні потреби і для їхнього задоволення потребує тільки засоби, які їй безпосередньо надає випадкова природа з огляду на ці потреби, живе в свободі, – ця думка неправильна...» [5, с. 174, 177]. Потреби людини змінюються відповідно до змін суспільного життя, що її оточує. Науково-технічний прогрес, екологічні та безпекові питання – все це та багато іншого впливають на людські потреби. А це, своєю чергою, не може не враховуватись державою як підстави для формування її інтересів.

Державна ідеологія – це те явище, яке було притаманне нашій державі у радянський період її існування. За це її часто критикували у пострадянський час, об'єктивно констатуєючи, що такого роду домінуючий вплив держави на визначення пріоритетів загальнодержавного та загальносуспільного життя навряд чи був доцільним та необхідним. Ми погоджуємося з позицією Г. Бернацького, який на сторінках «Публічного права» стверджує, що одні держави стоять на принципі ідеологічного монізму, інші – на принципі ідеологічного плюралізму. У державах з ідеологічним монізмом затверджується панування однієї ідеології і забороняється поширення якої-небудь іншої. Ми стверджуємо, що поряд з ідеологічним плюралізмом у демократичній державі існує і зобов'язаний активно діяти принцип ідеологічного монізму. Ідеологічний плюралізм характерний у відносинах між окремими громадянами, політичними партіями, об'єднаннями... А ось для державних органів, особливо для органів виконавчої влади, діє принцип ідеологічного монізму [6, с. 251–252]. У цьому сенсі наразі Україні, можливо, і бракує як фінансових, так і інтелектуальних ресурсів задля активного формування суспільного сприйняття державної ідеології. Адже саме на цьому і мають базуватись інтереси держави, які у разі їх пору-



шеннями захищатимуться адміністративними судами нашої держави.

Загалом держава є абстрактним поняттям, котре стає конкретним за допомогою тих структур і конкретних службовців, які своєю діяльністю забезпечують функціонування держави. У цілому такого роду сукупність складових прийнято вважати апаратом держави. Саме за допомогою апарату держави держава реалізує на практиці, відстоює і захищає свої інтереси. Як слушно вказується у коментарі до Кодексу адміністративного судочинства України, «до прийняття Конституції і деяких законів значний обсяг категорій справ проти громадян чи організацій вирішували в адміністративному, а не судовому порядку через реалізацію органами влади так званих втручальних повноважень (обмеження права на мирні зібрання, примусовий розпуск об'єднань громадян тощо). Тепер частину таких справ віднесено до юрисдикції судів, щоб запобігти порушення прав особи через здійснення судового контролю з реалізації втручальних повноважень органів влади» [7, с. 154]. У контексті теми нашого дослідження захист правових інтересів держави теж переважною мірою реалізується не в суто адміністративному порядку, а більше – в судовому, в тому числі адміністративно-судовому. У цьому сенсі справедливою видається позиція В. Смоковича, згідно з якою, незважаючи на критику окремих правників про те, що звернення суб'єкта владних повноважень до суду є неприродним явищем в адміністративному судочинстві, яким, на їх думку, порушуються основні принципи та завдання адміністративного судочинства, все ж таки законодавець надає перевагу адміністративним судам для розгляду таких важливих спорів. На наш погляд, це є правильним, і таким підходом законодавець більше схиляє до того, що визначення юрисдикції спору повинно виходити не від сторони у

справі, а від предмета спору. Для адміністративної юрисдикції необхідно, щоб такий спір був публічним. Крім того, в результаті вказаних змін у законодавстві інститут звернення суб'єкта владних повноважень в адміністративному судочинстві ще більше закріплює свої позиції в цьому судочинстві та, на наш погляд, виправдовує себе [8, с. 62].

У сенсі характерних ознак інтересів держави варто вказати на нерівноправність можливостей їх захисту, у тому числі і в адміністративному судочинстві.

Висновки. Таким чином, як видається, правові інтереси держави характеризуються тими ознаками, про які мова йшла вище. Вони не є виключними, проте вони, на авторське переконання, дозволяють певною мірою акцентувати увагу на тих ознаках, які притаманні правовим інтересам держави при захисті їх в адміністративних судах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43
2. Сіренко В.Ф. Інтереси і влада / В.Ф. Сіренко. – К. : Оріяни, 2006. – 536 с.
3. Модернізація України: пріоритети реформ // Дзеркало тижня. – 2010. – № 14.
4. Стеценко С.Г. Глобалізація та право: національний вимір. / С.Г. Стеценко, Л.О. Васечко. – К. : Атіка, 2012. – 132 с.
5. Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Г.В.Ф. Гегель. – К. : Юніверс, 2000. – 336 с.
6. Бернацкий Г.Г. Государственная идеология – вот, что нам нужно / Г.Г. Бернацкий // Публічне право. – 2012. – № 4. – С. 249–254
7. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: У 2 т. / [За заг. ред. Р.О. Куйбіди]. – К. : Книги для бізнесу, 2007. – Том 1. – 552 с.
8. Смокович М. Суб'єкт владних повноважень як позивач в адміністративному судочинстві / М. Смокович // Вісник Вищого адміністративного суду України – 2010. – № 2. – С. 52–64.